

УДК:811.111'42:398.91:821.111-92

Овсянко Олена

Модифікації англомовних прислів'їв на просторах публіцистичного дискурсу

У статті досліджується природа англомовних прислів'їв як комунікативних одиниць вищого гатунку (об'єкт дослідження). Розглянута значна кількість англомовних прислів'їв, вилучених із публіцистичного дискурсу, що дозволило верифікувати їх частотність структурно-семантичних модифікацій (предмет дослідження). Тексти англомовного публіцистичного дискурсу визначаються креативністю, прецедентністю, мовною грою. Типовими показниками прагматичної спрямованості публіцистичних текстів є корпус лексикону, серед яких вирізняються прислів'я. У роботі фокусується увага на модифікації й типології досліджуваних прислів'їв, розглянуто типи модифікацій, а саме – трансформації на розширення та компресію змісту прислів'я, їх структурні зміни, семантичні (сміслові) девіації. Основним механізмом модифікацій є порівняння, результати якого проявляються у похідних модифікаціях в атрибутах їх синонімії, антонімії предметного та резонансного повтору. Проведений аналіз свідчить, що прислів'я являють собою відкриту систему, оскільки процес вилучення «застарілих» елементів та доповнення її новими утвореннями відбувається безперервно. В роботі намічено перспективи розроблення лінгвосинергетичних моделей модифікацій прислів'їв на просторах англомовного художнього та публіцистичного дискурсів.

Ключові слова: англомовні прислів'я, публіцистичний дискурс, модифікації прислів'їв, мовленнєва реалізація, структурні та семантичні зміни, кількісні показники.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розвиток наукової думки у XX–XXI століттях зумовив появу антропоцентризму у сфері гуманітарних дисциплін. Антропоспрямовані тенденції у лінгвістичних дослідженнях вплинули на зміни наукової парадигми у філології. Виникла необхідність досліджувати мову в нерозривному зв'язку з мисленням, свідомістю й культурою. Сучасне осмислення прислів'їв свідчить про складну природу останніх, оскільки їх буття на межі фольклористики, семіотики та мовознавства зумовило необхідність використання комплексного онтогносеологічного підходу до об'єкта дослідження.

Національний спосіб світосприйняття яскраво представлений у паремійному корпусі мови. Усі види паремійної творчості пов'язані з тріадою –

мовою, мовленням, мовленнєвою поведінкою. Мова є органом внутрішнього буття, що крок за кроком домагається внутрішньої виразності та зовнішнього втілення [5, с. 47].

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючим інтересом лінгвістів до текстоцентричного аналізу та, зокрема, вивченню комунікативних одиниць (прислів'їв), їх самоорганізації, самоконтролю та самодобудови. **Об'єктом дослідження** є прислів'я англійської мови, **предметом** – їх структурно-семантичні модифікації на матеріалі публіцистичного дискурсу. **Мета і завдання статті.** **Мета роботи** полягає в розширенні наукової парадигми об'єкта дослідження, зокрема, модифікацій поверхневих та глибинних структур.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких **завдань**:

- ідентифікація лінгвістично-когнітивного буття англомовних прислів'їв;
- дослідження текстових модифікацій прислів'їв;
- осмислення детермінації англомовних прислів'їв в процесах їх еволюції та інволюції.

Матеріалом дослідження слугують релевантні приклади, вилучені з автентичних лексикографічних джерел та сучасних англомовних газет (The New York Times, The Sunday Times, The Guardian). Ілюстративний корпус складається із 500 релевантних ситуацій. У роботі використано загальнонаукові **методи** аналізу, синтезу, індукції, дедукції, а також компонентний, контекстуальний, трансформаційний та синергетичний аналізи.

Аналіз досліджень цієї проблематики. Дослідженню текстів малого формату в цілому і прислів'їв, зокрема, присвячено багато праць як вітчизняних (К. Т. Баранцев, О. В. Магіровська, Л. С. Піхтовнікова, Л. І. Тараненко та ін.), так і зарубіжних науковців (В. І. Даль, В. І. Карасик, О. В. Кунін, В. А. Маслова, В. М. Мокієнко, М. М. Пазяк, Г. Л. Пермяков, М. В. Піменова, Л. Б. Савенкова, О. О. Селіванова, А. Тейлор, В. Н. Телія та ін.).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Прислів'я – найяскравіші та найхарактерніші зразки народної

творчості, що засвідчують різноманітність тематичних кластерів і багатство фразеологічного розмаїття. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до художнього дискурсу, специфікою поверхневої та глибинної структур.

Прислів'я є складними утвореннями, які мають декілька атрибутів:

- належність до мовних феноменів, що є стійкими сполученнями, подібними до фразеологічних зворотів;
- це логічні одиниці, які виражають судження, настанову, побажання;
- художні мініатюри, що у яскравій, викарбуваній формі моделюють факти самої дійсності [12, с. 13–14].

Прислів'я мають форму завершеного речення [21, с. 33], їх прийнято розглядати як окремий фольклорний жанр, що може вживатися самостійно, оскільки йому як тексту властиві три чітко виражені автономні структурні плани: композиційної побудови, семіотичної структури та реалії [11, с. 250–251]. У наукових розвідках учених подано різнопланове дефінітивне осмислення прислів'їв (див. табл. 1).

Таблиця 1

Дефінітивне осмислення прислів'їв	Приклад
1	2
Прислів'я – короткий вислів, притча, іносказання, життєвий вирок, ходячий розум народу, який переходить у приказку або простий зворот мови, що сам за себе говорить [6, с. 274]	<i>Knowledge is power.</i> <i>Live and learn.</i> <i>Think before you act.</i> <i>Love is blind</i>
Прислів'я – афористично стислі вислови з повчальним змістом у ритміко-організованій формі [10, с. 339]	<i>Hope is a good breakfast, but a bad supper.</i> <i>It's an ill wind that blows no good</i>
Прислів'я – це виражений структурою речення народний вислів повчального	<i>All good things come to an end.</i> <i>Every cook praises his own stew.</i>

змісту (буквального чи алегоричного плану) [13, с. 205]	<i>Actions speak louder than words.</i> <i>An apple a day keeps the doctor away</i>
Прислів'я – це мініатюрний художній твір, зміст та афористична сила якого породжуються його конденсованою образністю та особливостями ритмомелодійної структури [8, с. 10]	<i>Don't trouble trouble until trouble troubles you.</i> <i>So many men, so many minds.</i> <i>Where there is a will there is a way</i>

Прислів'я є відображенням культурного життя народу, оцінних і комунікативних стереотипів, носієм різної інформації – мотиваційної, оцінної, культурологічної.

Мова є рухливим «механізмом», на дію якого впливають різноманітні фактори інтра- та екстралінгвістичного характеру. Під впливом різних чинників змінюється зміст мовних знаків, модифікується їх функціональна призначеність, виникають інновації. У межах побудованої із застосуванням дескриптивно-статичного методу «жорсткої» структуралістської моделі інноваційні мовні утворення, явища перехідного характеру не знаходять свого належного місця [9, с. 36].

На часі мови вивчаються у руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. У лінгвістичному аналізі вагомим є епідигматичний підхід до номінативних та комунікативних одиниць, ідентифікація їх глобальних, вторинних утворень [14, с. 48]. Важливими мовними чинниками прислів'їв, що можуть застосовуватися для реалізації прагматичних завдань та комунікативних стратегій, є внутрішня форма прислів'їв, зміна або доповнення їх окремих компонентів. Багатоаспектне вивчення фразеології переконливо продемонструвало її відкритість до різних структурно-семантичних девіацій. Одним із недостатньо розроблених є питання про індивідуально-авторське перетворення стійких сполучень. Демократизація суспільного життя, що неминуче виявляється у мові, зумовлює переосмислення

усталених істин, а це сприяє трансформації відомих афоризмів, приказок, загадок, повір'їв і, зокрема, загальноновживаних прислів'їв. У кінці XX ст. у пареміології постало завдання знайти адекватне позначення для нетрадиційних форм прислів'їв. Здійснювалися численні спроби назвати видозмінені паремії, включаючи прислів'я, загальним терміном: «*трансформації*» (О. М. Саввіна), «*кукізм*» для позначення навмисно спотворених паремій (В. І. Беліков), «*квазіприслів'я*» (Е. М. Береговська), «*нові прислів'я*» (Е. В. Вельмезова), «*антиприслів'я*» (Х. Вальтер, В. М. Мокієнко), «*провербіальні трансформанти*» (С. І. Гнедаш).

Трансформи, що виникли переважно на базі традиційних паремій, характеризуються зміною ситуацій та модифікацією форм. Вони одержують назви «антиприслів'я», антиафоризми та антиприказки [3, с. 9]. Цей епідигматичний конструкт В. М. Мокієнко відносить до групи, що ввійшла до літературного вжитку в статусі варіантів традиційних виразів [3, с. 12]. Термін «антиприслів'я» можна вживати у вузькому й широкому значеннях. У першому випадку під «антиприслів'ями» розуміють трансформи традиційних паремій, які зазнали змін компонентного складу та змісту, що характеризуються експресивністю, нерідко мають негативну конотацію, а також вирази, створені на базі традиційних фразем. Вживаючи термін «антиприслів'я» в широкому значенні до цих виразів, крім трансформованих прислів'їв, приказок, фразем, окремих загадок, афоризмів, крилатих виразів відомих людей, зараховують традиційні й нові вислови, у яких вербальне наповнення не відповідає нормам літературної мови [4, с. 4-5].

Пареміологічні трансформації визнаються як такі, що регулюються системними зв'язками у мові та є відображенням динамічних процесів мовного і мовленнєвого характеру в національних лексиконах. Термінологічно модифіковані тексти малого жанру позначаються по-різному: *неоприслів'я*, *квазіприслів'я*, *оказіональні*, *видозмінені*, «*перероблені*» (трансформовані) *прислів'я*, *вислови приказкового типу*, *паремійна деривація*, *модифікація*, *актуалізація*, *номіналізація*, *інновація*, *авторська семантизація*, *індивідуально-*

авторська інтерпретація, логоепістемоїд, смисловий потенціал прислів'я тощо [7, с. 132].

Вчені розпізнають семантичну та структурно-семантичну трансформацію досліджуваних одиниць. Семантична трансформація – це видозміна прямого значення вихідних паремій, їх синкрета та актуалізація інформативного та впливового (дидактичного) блоків висловлення. Під структурно-семантичною трансформацією розуміють зазвичай перетворення форми сталих виразів, що приводять до смислових змін. Структурно-семантичні перетворення відбуваються на всіх мовних рівнях, у результаті чого виокремлюються фонетичні, словотворчі, морфологічні, лексичні та синтаксичні трансформації [2, с. 108].

Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови. При цьому спрацьовує принцип О. О. Потебні: *Ми не будуємо мову, а добудовуємо*. Прислів'я – це відкрита система і процес вилучення «застарілих» елементів та доповнення новими утвореннями, що відбувається безперервно.

Типи трансформацій прислів'їв подані в одній структурно-семантичній групі за механізмом розширення та компресії складу вихідних форм за розвідками О. В. Куніна та В. М. Мокієнко (див. рис. 1).

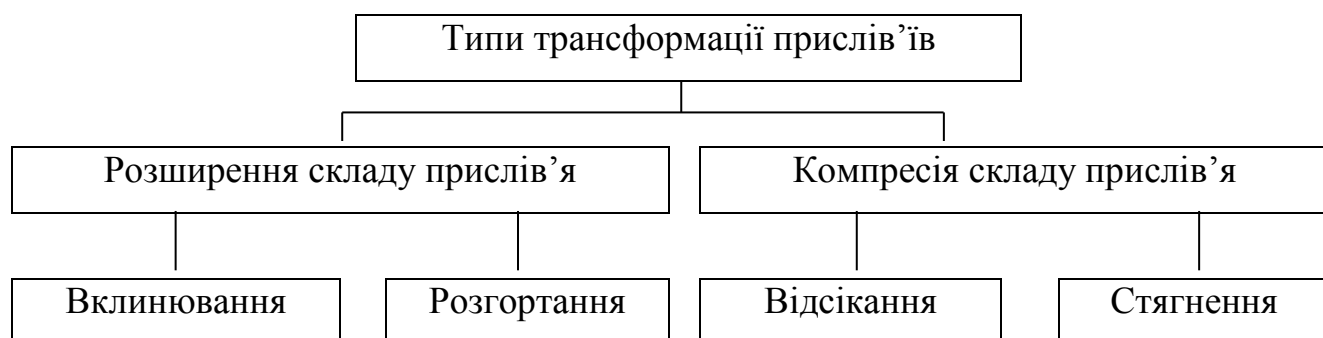

Рисунок 1 – Схема типів трансформації прислів'їв

Узагальнена схема типів трансформації прислів'їв дає можливість скористатися нею як логічним орієнтиром для подальшого аналізу модифікованих прислів'їв.

Наприклад: *Actions speak louder than words* → *Actions speak louder than manager's words* [20]; *Spare the rod and spoil the child* → *Spare the rod...* [17].

Перший приклад ілюструє модифікацію на розширення складу прислів'я (вклинювання), що детермінується появою препозитивного іменника *manager's*, із конкретизацією значення іменникового компонента *words*.

Другий приклад демонструє компресію складу прислів'я шляхом відсікання його кінцевої предикативної частини.

Прислів'я в англomовному публіцистичному дискурсі відзначені вживанням їх фрагментів. Це верифікує об'єктивізацію розпізнавання адресатом поради, повчання, застереження тощо.

Канонізоване самостійне вживання прислів'їв у нових ситуаціях позначене конкретизацією їх актуальності, уточненням суб'єктів мовлення та доменів нових конситуацій.

Так, у публіцистичному дискурсі спрацьовує низка репелерів щодо їх поверхневих та глибинних структур. Намічаються ускладнення, перехід простих конструювань у складнопідрядні та складносурядні.

Трансформація прислів'їв шляхом заміни окремих компонентів супроводжується зміною денотативного та сигніфікативного аспектів значення, що приводить до інтенсифікації ознаки, вираженої цим прислів'ям, до внесення додаткових смислових відтінків у її семантику аж до набуття прислів'ям антонімічного значення.

Додавання лексичних одиниць до структури традиційного виразу та їх вилучення можуть обумовлюватися не лише інтенцією автора підкреслити семантичний зміст одиниці, надавши їй експресивного забарвлення, а й, навпаки, зовсім спростувати його (див. табл. 2).

Таблиця 2

Вихідна форма	Модифікована форма	Семантичні зміни
<i>There is no smoke without fire</i> [1, с. 939]	<i>There really is no smoke without fire</i> [18]	1) Додавання лексичної одиниці «really» для інтенсифікації. 2) Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>An apple a day keeps a doctor away</i> [1, с. 34]	<i>Apple a day keeps pills (but not doctors) away</i> [16]	1) Гра словом. 2) Конкретизація ситуації. 3) Уведення попередньо відсутнього заперечення для інтенсифікації значення. 4) Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>Tastes differ</i> [1, с. 932]	<i>But why do musical tastes differ so, and why do we feel the need to criticise those with tastes that don't match our own?</i> [19]	1) Заміна афірмативної конструкції на питальну. 2) Розширення структурної форми прислів'я

Аналіз корпусу прислів'їв, опрацьованих в цій роботі на матеріалі публіцистичного дискурсу, показав, що в плані структурних змін модифікованих прислів'їв найбільш характерними були випадки їх трансформації шляхом розширення складу прислів'я розгортанням (75%) та вклинюванням (17%), рідше траплялись випадки компресії з відсіканням чи стягненням (контамінація – 8%).

У таблиці 3 наведені найбільш характерні семантичні зміни, що мають місце у процесі модифікації прислів'їв, а на рис. 2 – їх частотність.

Таблиця 3

№ п/п	Структурно-семантичні типи модифікацій	Відсоток
	1	2
1	Уточнення хронотопу	3.7
2	Апеляція до власної назви	23.5
3	Уведення попередньо відсутнього заперечення для підсилення рематичного блоку прислів'я	9.9
4	Заміна афірмативних конструкцій на питальні з введенням одноімених запитальних слів	6.2
5	Конкретизація референтів (ущільнення)	6.2
6	Генералізація денотатів та сигніфікатів	4.9
7	Контамінація блоків теми та реми	1.2
8	Розширення структурної форми прислів'я за допомогою смислової групи або окремих лексичних одиниць	19.8
9	Вживання розділових графічних знаків для конкретизації семантики	14.8
10	Емпатія ідей прислів'їв	2.5
11	Модернізація метазнаків прислів'їв	2.5
12	Зміна граматичної форми	4.9

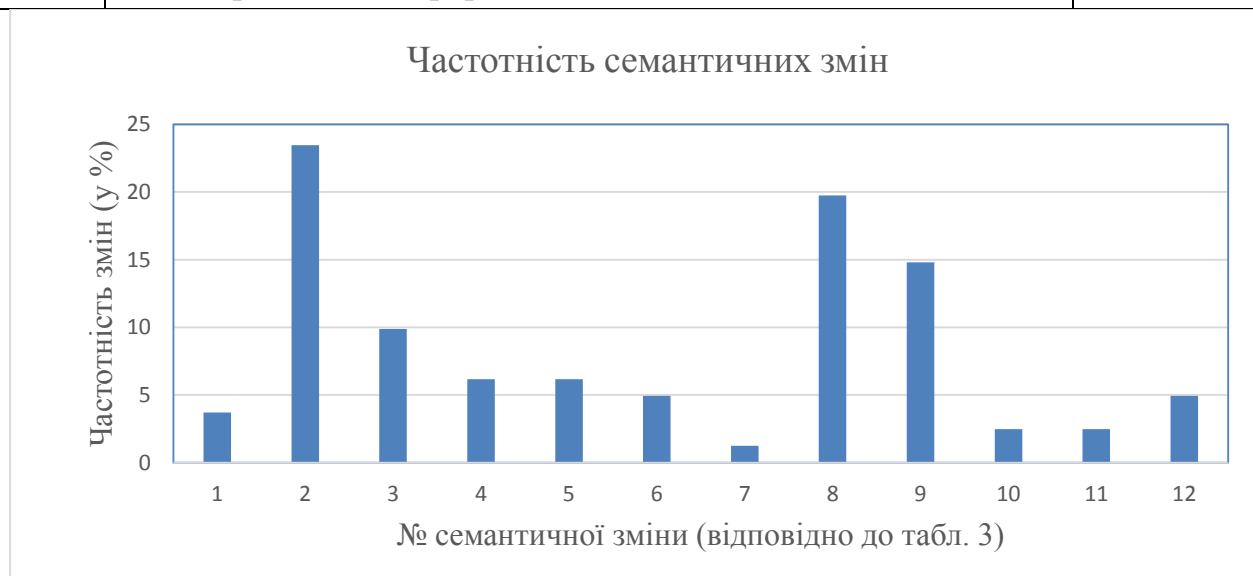

Рисунок 2 – Частотність семантичних (смилових) змін

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Структурно-семантичні модифікації прислів'їв відбуваються за умов наявності матеріалу – мовних вихідних одиниць, буквально наповнення яких слугує інтродукцією, підґрунтям для епідигматичних зсувів та характеру інновацій текстів на векторі інформаційний → неінформаційний, усний → письмовий, буквальний → небуквальний, прагматичний → непрагматичний, логічний → алогічний, серйозний → несерйозний. Основним механізмом модифікацій є порівняння, результати якого проявляються у похідних модифікаціях в атрибутах їх синонімії, антонімії предметного та резонансного повтору. Вживання прислів'їв у різних текстових позиціях зумовлене значущістю авторських інтенцій. Трансформація канонізованих прислів'їв прагматично зумовлена, спрямована на досягнення автором певного комунікативного ефекту. При зміні семантичної структури прислів'я, створенні нових варіантів прислів'я змінюється й прагматична характеристика комунікативної одиниці. Перспективним є подальше осмислення парадигми лінгвосинергетичних моделей модифікацій прислів'їв на просторах англomовного художнього та публіцистичного дискурсів.

Джерела та література

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк. – К. : Наук. думка, 1989. – 153 с.
3. Вальтер Х. Антипословицы русского народа / Х. Вальтер, В. М. Мокиенко. – СПб. : Изд. дом «Нева», 2005. – 576 с.
4. Глуховцева І. Я. Словник модифікованих стійких сполучень слів в узусі кінця ХХ – початку ХХІ століття / І. Я. Глуховцева ; відп. ред. П. Ю. Гриценко ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 328 с.
5. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 451 с.
6. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. Т. 3 : П–Р / В. И. Даль. – М. : ОЛМА Медиа Групп, 2007. – 576 с.

7. Даниленко Л. І. Чеські proverbіальні трансформи: від традиції до новачії / Л. І. Даниленко // Науковий збірник «На хвилях мови. Аллі Йосипівні Багмут» / Ін-т укр. мови НАН України : упоряд. О. С. Іщенко. – К. : КММ, 2011. – С. 131–135.
8. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 416 с.
9. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : монографія / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. – 303 с.
10. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови : учеб. для ин-тов и ф-тов иностр. яз. / А. В. Кунин. – 2-е изд., перераб. – М. : Высш. шк. ; Дубна : Изд. центр «Феникс», 1996. – 381 с.
11. Пермяков Г. Л. К вопросу о структуре паремнологического фонда / Г. Л. Пермяков // Типологические исследования по фольклору : сб. статей памяти Владимира Яковлевича Проппа (1895–1970) / сост.: Е. М. Мелетинский, С. Ю. Неклюдов. – М. : Наука, 1975. – С. 247–274.
12. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремнологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – 235 с.
13. Фразеологія: знакові величини : навчальний посібник / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 256 с.
14. Швачко С. О. Статус вторинних конструювань: лінгвокогнітивні аспекти / С. О. Швачко // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2009. – Вип.45. – С. 48–51.
15. Page of Miranda Sawyer [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/music/2008/nov/09/guns-roses-eminem-miranda-sawyer>
16. Page of Rhys Blakely [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.thetimes.co.uk/tto/health/news/article4398317.ece>
17. Page of Seth Freedman [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/jan/02/sparetherod>
18. Page of Steve Playle [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/money/2010/feb/13/clearview-stoves-cancelled-order-deposit>
19. Page of Tauriq Moosa [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/science/brain-flapping/2014/jan/24/rubbish-music-musical-tastes>
20. Page of Tony Cascarino [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/football/premierleague/article3871047.ece> (actions)

21. Taylor A. Selected writings on proverbs / A. Taylor. – Helsinki : Suomalainen Tiedekatemia, 1975. – 203 p.

Елена Овсянко. Модификации англоязычных пословиц на просторах публицистического дискурса.

В статье исследуется природа англоязычных пословиц как коммуникативных единиц высшего разряда (объект исследования). Рассмотрено значительное количество англоязычных пословиц, извлеченных из публицистического дискурса, что позволило верифицировать их частотность структурно-семантических модификаций (предмет исследования). Тексты англоязычного публицистического дискурса определяются креативностью, прецедентностью, языковой игрой. Типичными показателями прагматической направленности публицистических текстов является корпус лексикона, где выделяются пословицы. В работе фокусируется внимание на модификации и типологии исследуемых пословиц, рассмотрены типы модификаций, а именно трансформации на расширение и компрессию содержания пословицы, их структурные изменения, семантические (смысловые) девиации. Основным механизмом модификаций является сравнение, результаты которого проявляются в производных модификациях в атрибутах их синонимии, антонимии предметного и резонансного повтора. Проведенный анализ свидетельствует, что пословицы представляют собой открытую систему, поскольку процесс удаления «устаревших» элементов и дополнение ее новыми образованиями происходит непрерывно. В работе намечены перспективы разработки лингвосинергетических моделей модификаций пословиц на просторах англоязычного художественного и публицистического дискурсов.

Ключевые слова: англоязычные пословицы, публицистический дискурс, модификации пословиц, языковая реализация, структурные и семантические изменения, количественные показатели.

Olena Ovsianko. Modifications of English proverbs in publicistic discourse.

The article in question deals with status identification of English proverbs as communicative units of high rank (object of the research). Proverbs are communicative unit, small topical texts. They don't have titles and are autonomous, representing condensation of people's observation. A great number of empiric materials extracted from publicistic discourse made it possible to verify the frequency of their structural-semantic modifications (subject of the research). English texts of publicistic discourse are marked with creativity, precedence and wordplay. Special attention has been focused upon modifications and typology of the studied units (transformations on extension and compression). As a result of the investigation it was observed that proverbs as folklore small

genre texts are flexible, open to transformation, reproduction, semantic and textual deviations. These communicative units are distinguished with dynamism, evolution, formal and semantic deviations. They go back to the precedent texts, starting their new life. The perspective of the elaborated problem is outlined in developing linguosynergetic models of English proverbs modifications in artistic and publicistic discourse.

Key words: English proverbs, publicistic discourse, proverbs modifications, language realization, structural-semantic deviations, indexes.

Овсянко О.Л. Модифікації англомовних прислів'їв на просторах публіцистичного дискурсу / О.Л. Овсянко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». – 2016. – №. 6 (331). – С. 57–63.